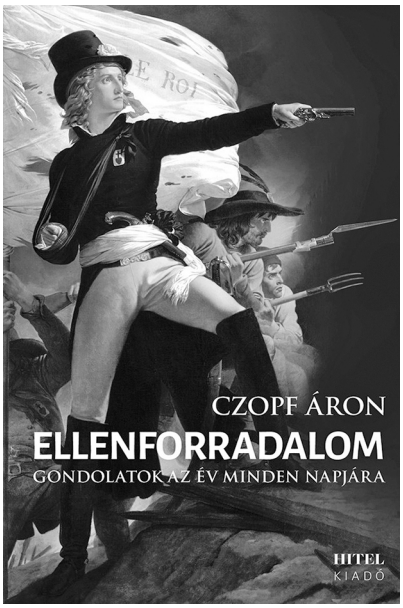
A REND ÉS A SZABADSÁG NYELVÉN

Czopf Áron: *Ellenforradalom. Gondolatok az év minden napjára.*
Hitel Kiadó, Budapest, 2026. 467 oldal, 5499 Ft

Az ellenforradalom kifejezés a mai nyelvhasználatban negatív jelentésárnyalatot hordoz, éppen ezért nem is túlságosan vonzó téma. Sokkal szívesebben beszélünk „forradalmi változásról", mint olyasvalamiről, ami a jeles francia katolikus gondolkodó, Joseph de Maistre gróf szavaival élve „a forradalom ellentéte" volna. A forradalom kifejezés valamilyen átható, pozitív előjelű változáshoz kötődik: az „igazságtalan" hatalmat megdöntő politikai forradalmak vagy a tudományos, ipari, szexuális, technikai, digitális és kulturális stb. forradalmak mind olyasminek tűnnek, amelyek a megmerevedett, elhasználódott vagy egyszerűen visszamaradott „régi rendet" megszüntették, de legalábbis radikálisan átalakították. Mégis miért van akkor szükség „ellenforradalmi gondolatokra" – ráadásul az év minden napjára?

A modernitás és a hagyomány viszonya – dacára a különböző összebékítési kísérleteknek – máig sem jutott nyugvópontra, olyannyira, hogy ez a kortárs politikai filozófia és eszmetörténet egyik visszatérő dilemmája. Czopf Áron legújabb kötete – hasonlóan a közelmúltban megjelent, főként lineáris értekezésekben kifejtett elemzésekhez (*Metapolitika*, *Térforradalom* és a társszerzős *Nonmodern*, mindegyik 2024-ben) – éppen ebbe a diskurzusba illeszkedik, azonban szerkezeti felépítése (365 rövid, aforisztikus, esszéisztikus bejegyzés) már önmagában olyan tudatos formai választás, amely szorosan összefügg a könyv tartalmával. A kalendárium-, illetve breviárium formátum a teleologikus és mennyiségelvű történelemszemlélettel szemben a ciklikus időszemléletet és a kontemplációt helyezi előtérbe; minden napra csak egyetlen aforizma jut. Ez a forma – hasonlóan Blaise Pascal *Gondolatok* című klasszikus művéhez – arra ösztönzi az olvasót, hogy kiszakadjon a kortárs „figyelemgazdaság" (Herbert A. Simon) őrlő fogaskerekei közül, és a minden csatornán áramló információs zajban megpróbáljon meditatív módon elmélyedni egyetlen gondolatban. Ez a stílus és néhol a hangvétel is több tekintetben Nietzsche „középső" szakaszára emlékeztet – persze teljes mértékben nélkülözve a német gondolkodó radikális ateizmusát. Czopf ugyanis két lábbal áll a katolikus gondolkodás hagyományában, és mindenekelőtt ez a szellemi alapállás hatja át mindazt, amit leír. Czopf *Ellenforradalm*a tehát – hasonlóan Molnár Tamás azonos című munkájához (*Az ellenforradalom*, magyarul 2005) – egy **szilárd katolikus keresztény alapon nyugvó mű**; mindaz, amit a modernitás vagy a forradalom kapcsán elmond, szekuláris vagy ateista perspektívából szemlélve nem érthető meg a maga immanens értelme szerint. Ha ugyanis nincs meg ez az alap, az ellenforradalom – nyilvánuljon bár meg a hétköznapi élet, a történelem, az emberi társadalom, a természet vagy a politika vonatkozásában – tényleg alaptalan. Kérdés, hogy a mai olvasó képes-e ilyen szemszögből olvasni. Ma, a későmodernitás/posztmodernitás idején a politikai, nemi és társadalmi identitások fokozott felolvadásának vagyunk tanúi, az erőteljes vallási meggyőződés pedig óhatatlanul az anakronizmus gyanúját kelti. Miért fogadnánk el egyetlen igazságot, ha minden kérdésessé tehető? Miért kellene egy múltból örökölt parancs értelmében élnünk?

Czopf elemzései más tekintetben – néhol – Ernst Jüngernek a dolgok felszíne mögé tekintő, szimbolikus-mitikus nyelvezetére emlékeztetnek. A szerző többször

Fegyverünk a könyv – Az 1934-es könyvnap Dombóvárott a vasi írók könyvsátrával
(Fortepan / Erky-Nagy Tibor)

is idézi Jüngert: a hűvös és tárgyilagos, szinte a természettudós precizitásával és logikai analízisével keretezett mondatok hirtelen váltanak át megfejthetetlen, mitikus enigmává. A legzavarbaejtőbb pedig az, hogy a leghétköznapibb tények válnak teljesen váratlanul a modern gondolkodás számára nehezen megközelíthető, metafizikai összefüggésrendszerbe ágyazottá (lásd például a *Kékeszöld* című aforizmát a 23. oldalon, vagy a fehér szín mélyebb jelentőségéről való elmélkedést). Ilyen fordulatokra az olvasó nem feltétlenül számítana, és ez a megközelítés – miként korábban Jüngernél is – a megfelelően hangolt elmében kimondott előnnyé válik: a modernitás állapotaival kapcsolatos közhelyes panaszkodás vagy az „egykorvolt" állapotok utópisztikus helyreállítására tett felhívás helyett úgy avat a válságjelenségek mélyébe, hogy megmutatja a modernitás legmélyebb tragikumát is. Egy jellemző jelenség puszta kritikája – legyen az a kötetben egyébként több alkalommal, különböző aspektusok szerint elemzett technokrácia, materializmus, liberalizmus, kapitalizmus vagy a jelen valóságunkra leginkább jellemző technológiai és *data*ista elidegenedés – önmagában semmit sem ér, ha nem társul egy olyan sebészi élességű tekintettel, amely képes distanciálni önmagát attól a nézőponttól, amely magukat e jelenségeket előidézte. A kulcskérdés megint csak Czopf gondolkodásának vallási alapjához vezet vissza: képesek vagyunk-e elfogadni, hogy nem mi vagyunk a legfőbb instancia, és van egy transzcendens alapelv fölöttünk, amelynek fényénél egy jelenséget – legyen az jó vagy rossz – egyáltalán megítélhetünk?

Az első pillantásra kimondottan eklektikusnak tűnő mű tengelye De Maistre korábban már említett mondatára fűzhető fel: „Az ellenforradalom nem egy ellentétes irányú forradalom, hanem a forradalom ellentéte." Ezt a tézist már sokan idézték a tág értelemben vett konzervatív gondolkodás keretein belül – a kérdés, hogy pontosan mit értettek rajta, és maga De Maistre mit értett alatta? A szerző a könyv folyamán lényegében folyamatosan ezt a tézist értelmezi. Ha – ahogyan azt a könyv címe és az aforizmák többsége is sugallja – a forradalom valóban nem csupán politikai rezsimváltás, hanem metafizikai lázadás is az isteni eredetű, organikus világrend eszméje ellen, akkor egy organikus rendet célzó restauráció célja biztosan nem lehet a hatalom politikai jellegű megragadása. Éppen ellenkezőleg: az igazi ellenforradalomnak a tekintély, de mindenekelőtt a szentség szellemi síkon való helyreállításának kell lennie, amely elsősorban spirituális és morális aktus, nem pedig politikai. Ez nem kecsegtet rövid, sőt hosszú távú, látható társadalmi és politikai eredményekkel. Bármilyen értelmű javulásról is csak *sub specie aeternitatis* beszélhetünk, ami nem ígér semmiféle társadalmi utópiát. Ez azonban Czopf értelmezésében sem jelenti azt, hogy a politikáról teljesen le kellene mondani. A 148., *Igazság és politika* című aforizmában a szerző kifejti: a politika önmagában képtelen az egyetemes igazság megtestesítésére vagy előállítására; ez a terület mindig a vallás és a filozófia monopóliuma marad. A politika *sui generis* csupán alárendelt szerepet játszhat, amely a gyakorlati megvalósításra és az érdekek ütköztetésére fókuszál, nem pedig a végső kérdések megválaszolására, netán megoldására. Czopf szerint a politikai gondolkodó is csak akkor képes kilépni a maga szűk fogalmi keretéből, és valóban az *Alétheia* értelmében felfogott igazsággal foglalkozni, ha felismer egy politikát megelőző vagy politika feletti valóságot. Ekkor azonban már metapolitikát művel: az ideológiai ellentéteket felváltja a magasabb rendű egység és az egyetemes igazság keresése, vagyis a gondolkodásnak egy olyan területe tárul fel előtte, amelytől a modernitás a leginkább szeretné eltávolítani magát.

Ahogyan azt Czopf *A tömeg* című aforizmában is kifejti, az igazán értelmes és valóban fontos kezdeményezések sohasem tömegesek, hanem szűk körben alakulnak ki – pontosan így indult el valaha a kereszténység is. Ezekben a mikroközösségekben az egyén mentesül a tömeges lélektani hatásoktól és kényszerektől, így nem kényszerül ortegai „tömegemberként" viselkedni. A tömeg ugyanis gyakran csak „hallgatagon ránk fekszik", érezteti a súlyát, vagy éppen „elfogja a fényt a csírázó gondolatok elől". Ezt az álláspontot – amelyet sokan talán elitistának bélyegeznének – a szerző sokkal inkább a legtermészetesebb emberi reakciónak tartja. A személytelen, nem emberi léptékű tudatiparral szemben az emberi léptékű formációk – mint amilyen például egy könyvklub – jelentik a valódi alternatívát.

A szabadság nyelve a könyv egyik legrövidebb, de mégis legfontosabb aforizmája. „A rabszolgák mindig azon a nyelven tanulnak a legbuzgóbban, amelyen a parancsokat kapják. A létük függ ettől. Ma éppen angolul tanulnak, holnap talán egy másik nyelvre fognak váltani." Az ehhez kapcsolódó Rémi Brague-idézet szerint a holt nyelvek legnagyobb erénye éppen a haszontalanságuk: ezeket a nyelveket nem lehet a napi túlélésben vagy a munkában alkalmazni. Mentesek maradtak „a fogyasztás igájától," épp ezért tanulmányozásuk tiszta, szabad és nemesen öncélú cselekedet. Ha bármire is szolgálnának a késmodernitást meghatározó és behálózó posztkapitalista gazdasági gépezetben, akkor maguk is szolgaiak lennének. Nem véletlen a '68-as diákmozgalmak említése. A magukat forradalmárnak hívő diákok megdöbbentek, amikor az ismert filozófus, Alexandre Kojève arra buzdította őket, hogy tanuljanak ógörögül. Nem vették észre, hogy amíg a gyakorlatiasság keretei között mozognak, addig csupán a „szükség és a hasznosság nyakbilincsének nyomát" viselik. Az ősi, holt nyelvek tanulása ezzel szemben nem a mások által előre elkészített vágányok félöntudatlan kiszolgálása, hanem szabadságunk medrének fokozatos, generációról generációra történő tisztítása és szinte láthatatlan elmélyítése. Czopf azt sugallja, hogy ez a radikális, bátor és benső értelemben vett függetlenség az egyetlen olyan remény, amely egy valóságos, lelki értelemben vett ellenforradalomhoz vezethet.

Pető Zoltán